

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาปัญหาบ้านใต้สะพานในเขตกรุงเทพมหานครนั้น ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประมวลไว้ ซึ่งจะเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาบ้านใต้สะพานออกเป็น 4 หัวข้อคือ

1. ข้อมูลซึ่งเคยมีผู้สำรวจเกี่ยวกับบ้านใต้สะพาน
2. หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับบ้านใต้สะพาน
3. การปรับปรุงชุมชนแออัดที่ผ่านมาในอดีต
4. แนวนโยบายของรัฐต่อปัญหาบ้านใต้สะพาน

ข้อมูลซึ่งเคยมีผู้สำรวจเกี่ยวกับบ้านใต้สะพาน

1. ข้อมูลของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย

มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นของบ้านใต้สะพานในเขตกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2532 โดยสำรวจข้อมูลในเรื่องจำนวนสะพาน จำนวนครอบครัว จำนวนผู้อยู่อาศัย อายุชุมชน การไล่ที่ การใช้ น้ำ การใช้ไฟฟ้า โดยมีข้อมูลดังนี้

- จำนวนสะพาน 52 สะพาน
- จำนวนครอบครัว 564 ครอบครัว
- จำนวนผู้อยู่อาศัย 2,449 คน
- อายุชุมชนเฉลี่ย 10 ปี
- ชุมชนที่เคยถูกไล่ที่ 25 ชุมชน

- ชุมชนที่ไม่เคยถูกไล่หรือ 26 ชุมชน
- การใช้น้ำ
  - ใช้น้ำคลอง 19 ชุมชน
  - ชื่อน้ำใช้ 41 ชุมชน
- การใช้ไฟฟ้า
  - มีไฟฟ้าใช้ 24 ชุมชน
  - ชื้อไฟฟ้าใช้ 25 ชุมชน

ตามตารางแสดงข้อมูลการสำรวจชุมชนแออัดได้สะพาน ปี 2532
ของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย(ตารางที่ 1)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1. แสดงข้อมูลการสำรวจชุมชนแออัดไคสะพาน ปี 2532
ของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย

ข้อมูลการสำรวจ
ชุมชนแออัดไคสะพาน
ปี 2532
ของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย

ชื่อ:บ้าน(ชุมชน)	ครอบครัว			จำนวนครัวเรือน	การไฟฟ้า		น้ำ			โทรศัพท์		
	ครัว	ประ	ลา		มี	ไม่มี	มี	ราคา/เดือน	มี	มี	ราคา/เดือน	
1 :บ้านห้วยสังคราม	5	10	5	กท.	1		1	200/เดือน		1	200	
2 :บ้านโกลน	2	10	7	กท.		1	1			1		
3 :บ้านห้วยสังคราม(ฝั่งขวา)	4	20	20	กท.		1	1			1		
4 :บ้านคลองบางพระธง	38	190	4	กท.		1	1			1		
5 :บ้านโกลน	80	390	12	กท.		1	1	บ้านละ 20บาท		1	ตามจริง	
6 :บ้านพระรามหก	60	295	30	กท.โซลาร์	1		1			1		
7 :บ้านคลองเขินสนับ	20	100	7	กท.		1	1			1		
8 :บ้านโคกสีนอก อสมท.	4	22	1	กท.		1	1			1		
9 :บ้านหลัง ม.เกษตร	2	12		กรมทางหลวง	1		1			1		
10 :บ้านวัดเสมียนนารี	16	85	12	กท.		1	1	บ้านละ 8บาท		1	50/วัน	
11 :บ้านโคกสี	6	21	2	กรมทางหลวง	1		1			1		
12 :บ้านโคกสีโรงงานXLM	13	50	10	กรมรถ/กท.	1		1	80./วัน		1	40./วัน	
13 :บ้านคลองเขิน	6	27	24	กรมรถ		1	1	ทดลองละ 10.		1		
14 :บ้านพระรัตน	4	26	2	กรมรถ		1	1				400	
15 :บ้านลาดยาว	23	100	4	กรมรถ		1	1	ทดลองละ 10.		1	500./วัน	
16 :บ้านบางเขิน	26	100	20	กรมรถ/กท.	1		1	บ้านละ 10.		1	40./วัน	
17 :บ้านวัด	3	15	15	กท.		1	1			1		
18 :บ้านห้วยสังคราม(ฝั่งซ้าย)	4	20	10	กรมโซลาร์	1		1			1	500./วัน	
19 :บ้านราษฎร์ประ	5	15	8	กท.		1	1			1		
20 :บ้านคลองบางพระธง	3	8	10	กท.		1	1	ทดลองละ 20.		1	400	
21 :บ้านวัดเหนือวัด	9	31	6	กท.		1	1	บ้านละ 150.		1	400	
22 :บ้านคลองเขิน	1	2	1	กท.		1	1			1		
23 :บ้านคลองบางพระธง												
24 :บ้านอรุณนันท	6	12	6	กท.		1	1	ทดลองละ 20.		1		
25 :บ้านคลองเขาตะกอง	47	235	20	กท.		1	1			1		
26 :บ้านบางปะกอก	3	10	1	กท.		1	1			1		
27 :บ้านเจริญนิคมทางศ.19	1	2	3	กท.		1	1			1		
28 :บ้านคลองบางหลวงน้อย	14	70	10	กท.		1	1			1		
29 :บ้านคลองบางกอกน้อย	20	115	15	กท.		1	1	ทดลองละ 20.		1		
30 :บ้านมิตรสัมพันธ์ (บ้านเหนือ)	3	13	12	กท.		1	1	100./กท.		1		

ตารางที่ 1 (ต่อ) แสดงข้อมูลการสำรวจชุมชนแออัดที่สะพาน ปี 2532
ของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย

ข้อมูลสำรวจ
ชุมชนแออัดที่สะพาน
ปี 2532
มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย

ชื่อสะพาน(ชุมชน)	จำนวน		ครัวเรือน	จำนวน	การถือ		เช่า		ไฟฟ้า		
	ครัว	ราคา			โฉนด	โฉนด	ราคา/เดือน	ไม่มี	มี	ราคา/เดือน	
31 สะพานมิตรสัมพันธ์ 2 (1)	4	20	5	กม.	1		1		1		
32 สะพานมิตรสัมพันธ์ 3	2	3	4	กม.		1	1	ค่าเช่า 10.	1		
33 สะพานราชดำริ (ประตูน้ำ)	4	22	20	กม.	1		1		1		
34 สะพานเจริญผล	2	11	20	กม.		1	1		1		
35 สะพานออกหอรบพิชัย	5	10	1	กม.		1	1		1		
36 สะพานคลองบางน้ำอิน	1	2	6	กม.		1	1		1		
37 สะพานถนนวิเศษ (วัดเทพารักษ์)	8	35	10	กม.	1		1	เช่าคอกหมู 20.		1 500./วัน	
38 สะพานถนนวัดสวน	1	1	4	กม.	1		1	2000./ก			
39 สะพานถนนพระราม 6	6	30	30	กม.	1		1		1		
40 สะพานออกเตลื้อ	2	10	12	กม.		1	1	400		1 100	
41 สะพานออกบ้านท่าเรือ 453	1	4	15	เลข		1	1	ค่าเช่า		1 ค่าเช่า	
42 สะพานบางกระบือ	6	27	20	กม.	1		1	ค่าเช่า 10.	1		
43 สะพานคลองตัน	7	21	20	กม.	1		1	80	1		
44 สะพานออกมหาโพธิ์ บ้านท่าเรือ 465	10	25	10	กม.		1	1			1 70	
45 สะพานลาดพร้าว ลอยดาว	1	1	1	กม.		1	1		1		
46 สะพานเจริญนคร (วัดดาวทอง)	50	100	20	กม.	1		1		1		
47 สะพานลาดพร้าว 1	10	50	14	กม.	1		1			1	
48 สะพานลาดพร้าว 2	3	12	5	กม.		1	1	ค่าเช่า 60.		1 80./วัน	
49 สะพานลาดพร้าว 2	7	30	5	กม.		1	1		1		
50 สะพานราชสมภพ	2	8	18	กม.		1	1			1 50./วัน	
51 สะพานเจ้าพระยาคลองเตย	2	13	1	กม.		1	1		1		
52 สะพานเจ้าพระยาพรสวรรค์	2	8	10	กม.	1		1	ค่าเช่า 50.		1 2.50./วัน	
รวม	564	2449	528		26	25	19	41		24	25

หมายเหตุ : ตารางนี้เหลือ 10 ปี

ที่มา มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย

2. ข้อมูลของศูนย์ประสานงานชุมชน สำนักสวัสดิการสังคม

ศูนย์ประสานงานชุมชน สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร ได้ศึกษาข้อมูลชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานครเมื่อ พ.ศ. 2533 โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) และมีการศึกษาข้อมูลของชุมชนใต้สะพานรวมไปด้วย แต่จะเน้นหนักไปในทางการศึกษาข้อมูลชุมชนแออัดมากกว่าชุมชนใต้สะพาน

การศึกษาข้อมูลชุมชนใต้สะพานของศูนย์ประสานงานชุมชนฯ นั้นได้ศึกษาในเรื่องอายุของการอาศัยในชุมชน จำนวนผู้อยู่อาศัย จำนวนครอบครัว จำนวนหลังคาเรือน และสภาพทางกายภาพ ได้แก่ การใช้ไฟฟ้าและประปา

โดยให้คำจำกัดความว่า "ผู้บุกรุกใต้สะพาน" หมายถึง ประชาชนที่บุกรุกเข้าไปอยู่อาศัยในบริเวณใต้สะพาน ทั้งที่อยู่อาศัยชั่วคราวและอยู่ถาวร

ผลที่ได้จากการศึกษาปรากฏว่า บริเวณใต้สะพานที่พอมีที่ว่างอยู่บ้างนั้น มีประชาชนบุกรุกเข้าไปสร้างบ้านพักอาศัยจำนวน 76 สะพาน จำนวนหลังคาเรือน 633 หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว 627 ครอบครัว และจำนวนผู้อยู่อาศัยรวม 2,032 คน

ตามตารางแสดงข้อมูลการสำรวจชุมชนแออัดใต้สะพาน ปี 2533 ของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร (ตารางที่ 2)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลการสำรวจชุมชนแออัดให้สะพาน ปี 2533
ของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

ลำดับที่	สำนักงบบุคลากร	แขวง	ชื่อสะพาน	ถนน	ระยะเวลา	จำนวนคน	ครอบครัว	จำนวนบ้าน
01	พระนคร	เทเวศน์	เทเวศน์อนุศิลา	ถ.สามเสน	3	5	1	1
02	ปทุมวัน		สะพานวัดคอม	ร.วัดคอม ถ.เพชรบุรี	10	20	4	4
03	ปทุมวัน		เจ้าคุณ	ถ.นารถพุด		3	1	1
03	ดุสิต		เทพศิรินทร์	ถ.เจริญ	5	8	4	3
04	ดุสิต		โสมภพ(สองฝั่ง)	ถ.สามเสน	20	29	5	5
05	บางซื่อ	บางซื่อ	จับมือสังคาราม	ถ.จับมือสังคาราม	40	20	8	8
06	บางซื่อ	บางซื่อ	คลองบางเขนโสมภพ(สองฝั่ง)	ถ.จับมือสังคาราม	15	21	7	7
08	ดุสิต		สะพานดุสิต	พระราม 5	5	15	5	5
09	ดุสิต		สะพานคลองสามเสน	ถ.ราชสิมา	3	8	2	2
10	บางซื่อ		สะพานเปรมประชากร	ถ.เพชรราช	10	20	8	8
11	บางซื่อ	บางซื่อ	สะพานเพชรรัตน	ถ.ประชาธิปไตย	3	24	4	4
12	บางซื่อ	บางซื่อ	พระราม 6 ข้ามคลองบางซื่อ	ถ.จับมือสังคาราม	30	180	60	60
13	บางซื่อ	บางซื่อ	สะพานข้ามคลองบางเขน	กรุงเทพฯ-นนทบุรี	4	15	4	4
14	ราชเทวี	มักกะสัน	สะพานวิเศษ	ถ.วิเศษ	8	22	8	8
15	ราชเทวี	มักกะสัน	สะพานเฉลิมโลก	ถ.ราชประสงค์	20	10	5	5
16	ราชเทวี	มักกะสัน	สะพานข้ามคลองเขาด	ถ.พระรามเก้า	1	30	7	4
17	บางเขน	คลองถนน	สะพานประติมากรรม	ถ.บางโพธิ์	3	40	20	20
18	บางเขน		สะพานหลังม.เกษตรฯ	ถ.วิภาวดี-รังสิต	2	14	4	4
19	บางเขน	คลองถนน	สะพานโสมภพ	ถ.พหลโยธิน	8	180	75	70
20	จตุจักร	ลาดยาว	สะพานคลองบางซื่อ	ถ.พหลโยธิน	10	2	1	1
21	จตุจักร		โศภนวิวัฒน์เสถียร		12			16
22	จตุจักร	ลาดยาว	สะพานคลองเปรม	ถ.งามวงศ์วาน	8	100	35	29
23	จตุจักร	ลาดยาว	สะพานคลองบางซื่อ	ถ.บางเขนพหลโยธิน	5	5	1	1
24	จตุจักร	ลาดยาว	สะพานคลองบางบัว	ถ.พหลโยธิน	5	130	18	18

ที่มา สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 2 (ต่อ) แสดงข้อมูลการสำรวจชุมชนแออัดไ้สะพาน ปี 2533
ของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

25	คลองเมือง	ทุ่งสองห้อง	สะพานคลองเปรม	ซอย opp. 1, 1, ค่ำวาว	1	20	5	5
26	คลองเมือง	ทุ่งสองห้อง	สะพานคลองเปรม	ร. เลขา-ทุ่งสองห้อง	4	12	2	2
27	คลองเมือง		สะพานสผ. คลองเมือง	ถ. ทางเข้า สผ. คลองเมือง	4	9	4	4
28	คลองเมือง		สะพานหลักสี่	ถ. บางวิเศษ	10	8	3	3
29	คลองเมือง	ทุ่งสองห้อง	สะพานจิตชน-จิตเขต	ร. จิตชน	2	20	6	6
30	คลองเมือง	ทุ่งสองห้อง	สะพานคลองเปรม	ร. ข้างวัดหลักสี่	5	15	2	2
31	คลองเมือง	ทุ่งสองห้อง	สะพานคลองเปรม	ร. พลคดียุทธาวาร	1	20	5	5
32	บางกะปิ	ห้วยขวาง	สะพานคลองนสนนสน	ถ. ศรีนครินทร์	3	30	7	7
33	บางกะปิ	วังทองหลาง	นิคมภาคไทย	ร. รามคำแหง 65	7	6	3	3
34	บางกะปิ		สะพานคลองนสนนสน	ถ. สุภาภิบาล 3	3	10	3	3
35	บางกะปิ		สะพานชาวบางจีน	ถ. รามอินทรา		5	2	2
36	บางกะปิ	วังทองหลาง	สะพานคลองนสนนสน	ร. รามคำแหง 53	8	6	2	2
37	บางกะปิ	ห้วยขวาง	สะพานพระยาสิงหเสนีย์	ร. รามคำแหง 43/1	3	33	7	7
38	บางกะปิ	วังทองหลาง	สะพานคลองนสนนสน	ร. รามคำแหง 39	3	10	3	1
39	ลาดพร้าว		สะพานคลองวังหิน	ร. พหลโยธิน 32	10	2	1	1
40	มีนบุรี	มีนบุรี	สะพานข้ามคลองสำเภา	ถ. สีหะขันธ์	2	เดือน	3	3
41	ลาดพร้าว	ลาดพร้าว	สะพานคลองสำเภา	ถ. ลาดพร้าว	10	7	3	2
42	มีนบุรี	มีนบุรี	ข้ามคลองนสนนสน	ถ. ร่มเกล้า	4	13	5	5
43	พระโขนง		ข้ามคลองนสนนสน	ถ. เอกมัย	20	3	2	2
44	คลองเตย		โศกนาฏกรรม ร. เพรชบุรี 38/1	ร. เพรชบุรี 38/1	4	20	8	8
45	คลองเตย		ทหารเรือ	ถ. รัชโยธินบางนา	1	3	2	2
46	คลองเตย	คลองตัน	สะพานคลองตัน	ถ. สุขุมวิท 71	10	30	8	8
47	คลองเตย		สะพานทางด่วน(หน้าเขต)	ถ. พระราม 4	3	13	4	2
48	คลองเตย	พระโขนง	สะพานข้ามคลองพระโขนง	ถ. สุขุมวิท 71-77	20	15	3	3
49	สาทรสาทร	สาทร	คลองพระโขนง	ถ. ศรีนครินทร์	1	20	6	6
50	บางกอกใหญ่		คลองมอญ	ถ. รัชดาภิเษก	5	5	2	2
51	บางกอกใหญ่		คลองมอญ	ถ. อารีย์	1	16	5	5

ตารางที่ 2 (ต่อ) แสดงข้อมูลการสำรวจชุมชนแออัดไ้สะพาน ปี 2533
ของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

52	บางกอกใหญ่		คลองบางหลวง	ด. อีสภาภ	30	10	1	1
53	บางกอกน้อย	ศิริราช	อรุณนันทน์	อรุณนันทน์	10	27	6	4
54	บางกอกน้อย	บางขุนนนท์	คลองจิกขะ	ด. วัชรนิมิตต์	23	14	4	4
55	บางกอกน้อย		ข้ามคลองบางกอกน้อย	ด. วัชรนิมิตต์	20	120	22	20
56	บางพลัด		สะพานคลองบางน้ำจืด	ด. นิมิตเกล้า-พาริยศิริ	2	4	1	1
57	ภาษีเจริญ		คลองบางขวาง	เพชรเกษม 84	4	3	1	1
58	บางขุนเทียน		สะพานท่าเกษม	ด. สุชาติขจร	7	4	2	2
59	ภาษีเจริญ			วัชรนิมิตต์ 13	3	4	3	3
60	ราษฎร์บูรณะ		คลองบางปะนียว	ด. สุสวัสดิ์	5	4	1	1
61	ราษฎร์บูรณะ		ข้ามคลองบางปะนียว	ด. ราษฎร์บูรณะ	6	25	7	7
62	ราษฎร์บูรณะ		ข้ามคลองราษฎร์บูรณะ	ด. สุสวัสดิ์	7	30	8	8
63	ธนบุรี		ด. ศาสตรินันต์คลองบางขัน	ด. ศาสตรินันต์			1	1
64	ธนบุรี		สะพานคลองบางสะแก	สมเด็จพระเจ้าตาก	10	3	1	1
65	ธนบุรี		โกลน	ด. วัชรนิมิตต์	5	180	45	45
66	ธนบุรี	บดินเดชา	คลองดาวทอง	ด. เจริญนคร	20	120	52	52
67	ธนบุรี		สะพานดาวทอง	ด. สุสวัสดิ์	10	100	50	50
68	ตราชาว		โกลนชัย อสมท.	ด. วัชรนิมิตต์	2	17	4	4
69	ตราชาว		สะพานคลองบางเรือ	ด. ศาสตรินันต์	10	36	12	12
70	ตราชาว		ข้ามคลองบางน้ำจืด	ด. ศาสตรินันต์	10	18	4	4
71	คลัง		สะพานคลองบางน้ำจืด		6	2	1	1
72	บางกะปิ		สะพานสี่เหลี่อกลาง		10	8	2	2
73			ราชสมบัติ	ร. ส่วนกลาง	18	8	2	2
74	ราชเทวี		สะพานพระราม 6 เขษรบุรี	ด. เขษรบุรี	30	30	2	2
75	บางกอกใหญ่		สะพานคลองบางหลวงน้อย		10			14
76	บางกอกใหญ่		สะพานวัดเลี้ยวราช		6	31	9	9

3. ข้อมูลของการเคหะแห่งชาติ

ในปี 2533 การเคหะแห่งชาติสำรวจข้อมูลคนจนเมือง โดยสุ่มตัวอย่าง 570 ราย เป็นผู้อยู่อาศัยใต้สะพาน 121 ราย ซึ่งอยู่ใต้สะพาน 30 แห่ง ระยะเวลาอยู่อาศัยเฉลี่ย 8 ปี พื้นที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 16.6 ตารางเมตร ร้อยละ 42.1 ไม่มีไฟฟ้าใช้ ร้อยละ 51.2 ใช้น้ำคลอง ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ร้อยละ 32.8 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมา ร้อยละ 24.4 มีอาชีพเก็บและรับซื้อของเก่าซึ่งกระจายอยู่เกือบทุกสะพาน ร้อยละ 14.3 มีอาชีพค้าขาย หาบเร่ เกือบทั้งหมด สถานที่ทำงานอยู่ใกล้ที่พักอาศัย ส่วนใหญ่มีรายได้เป็นรายวัน โดยรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัว 3,588 บาทต่อเดือน ซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยคนจนเมืองทั่วไป (การเคหะแห่งชาติ 2536 : 29)

4. ข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง

ในปี 2536 สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง สุ่มตัวอย่างสำรวจชุมชนใต้สะพาน 7 แห่ง ได้แก่ สะพานใหม่ดอนเมือง สะพานโกบือ สะพานดาวคนอง สะพานบางบัว สะพานคลองเปรม สะพานเพชรรัตน์ และสะพานพระยาสิงหเสนีย์ พบว่ามีผู้อยู่อาศัยรวม 305 ครอบครัว เมื่อเทียบกับที่ กทม. สำรวจในปี 2533 แล้วพบว่าเพิ่มขึ้น 91 ครอบครัว หรือร้อยละ 42.52 ข้อมูลด้านสภาพการอยู่อาศัย อาชีพ รายได้ ไม่แตกต่างจากเดิมมากนัก คือมีอาชีพหลากหลายและเป็นอาชีพนอกระบบ อยู่ใกล้แหล่งงาน เวลาทำงานไม่แน่นอน ฯลฯ ส่วนใหญ่ยังไม่คิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยใหม่ ถ้าจำเป็นต้องรื้อย้ายเห็นว่าอยากอยู่ใกล้แหล่งงานเดิม และเสียค่าใช้จ่ายถูก (การเคหะแห่งชาติ 2536 : 29)

หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับบ้านใต้สะพานในเขตกรุงเทพมหานคร

หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาบ้านใต้สะพาน ในเขตกรุงเทพมหานคร มี 3 หน่วยงานคือ

1. กรุงเทพมหานคร เกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นเจ้าของพื้นที่ และดูแลพื้นที่บ้านใต้สะพานในเขตกรุงเทพมหานครอยู่
2. การเคหะแห่งชาติ เกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นผู้จัดทำโครงการรองรับการโยกย้าย และจัดหาที่อยู่ใหม่ให้ชุมชนบ้านใต้สะพาน
3. คณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นผู้จัดทำและเสนอแนวทางการฟื้นฟูบูรณะ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยเสนอให้มีการจัดทำโครงการโยกย้าย และจัดหาที่อยู่ใหม่ให้ผู้อยู่อาศัยอยู่ใต้สะพานให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการแล้ว

1. กรุงเทพมหานคร

หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาบ้านใต้สะพาน ของกรุงเทพมหานครนั้น คือสำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร โดยสำนักพัฒนาชุมชนได้ประชุมประสานการจัดทำโครงการร่วมกับ การเคหะแห่งชาติ และกรุงเทพมหานครได้แต่งตั้งคณะทำงานหรือย้ายผู้อยู่อาศัย โดยได้จัดทำแบบสำรวจและสำรวจจำนวนผู้อยู่อาศัยให้ชัดเจน จัดลำดับความสำคัญในการหรือย้ายผู้อยู่อาศัย โดยงานส่งเสริมและพัฒนาชุมชนเป็นเจ้าของเรื่อง ประสานการสำรวจข้อมูลร่วมกับ งานโยธาและงานเทคนิค

ซึ่งสำนักพัฒนาชุมชนนั้น โดยหลัก มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนการปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด การจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย และการส่งเสริมอาชีพ โดยแบ่งส่วนราชการ ดังนี้

1.1 สำนักงานเลขานุการ มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการสารบรรณและธุรการทั่วไป งานการคลังและพัสดุของสำนัก การบริหารงานบุคคลของข้าราชการและลูกจ้างและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

1.2 กองพัฒนาชุมชน มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้และกระตุ้นให้ชุมชนทุกกลุ่มเป้าหมายเข้าใจในการดำเนินงาน ในรูปแบบต่างๆ เป็นศูนย์บริการข้อมูลแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวางแผนดำเนินงานสนับสนุนการจัดกิจกรรมทั้งด้านป้องกันแก้ไข และพัฒนาชุมชนแออัด หมู่บ้าน เขตชั้นนอกและชุมชน ประเภทอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับแผนงานพัฒนาชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ทั้งในด้านระเบียบ กฎหมาย ความมั่นคงในสิทธิการอยู่อาศัยดำเนินงานในเรื่องนโยบายเฉพาะกิจของผู้บริหารในด้านประสานการรื้อย้ายชุมชน และจัดหาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ที่เหมาะสม และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

1.3 กองส่งเสริมอาชีพ มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพและรายได้ให้แก่ประชาชนทั่วไป ในเขตกรุงเทพมหานคร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการฝึกอบรมอาชีพ และการจัดหาตลาดแรงงาน การจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพการเกษตรในพื้นที่เขตชั้นนอก 11 เขต การดูแลและสนับสนุนโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

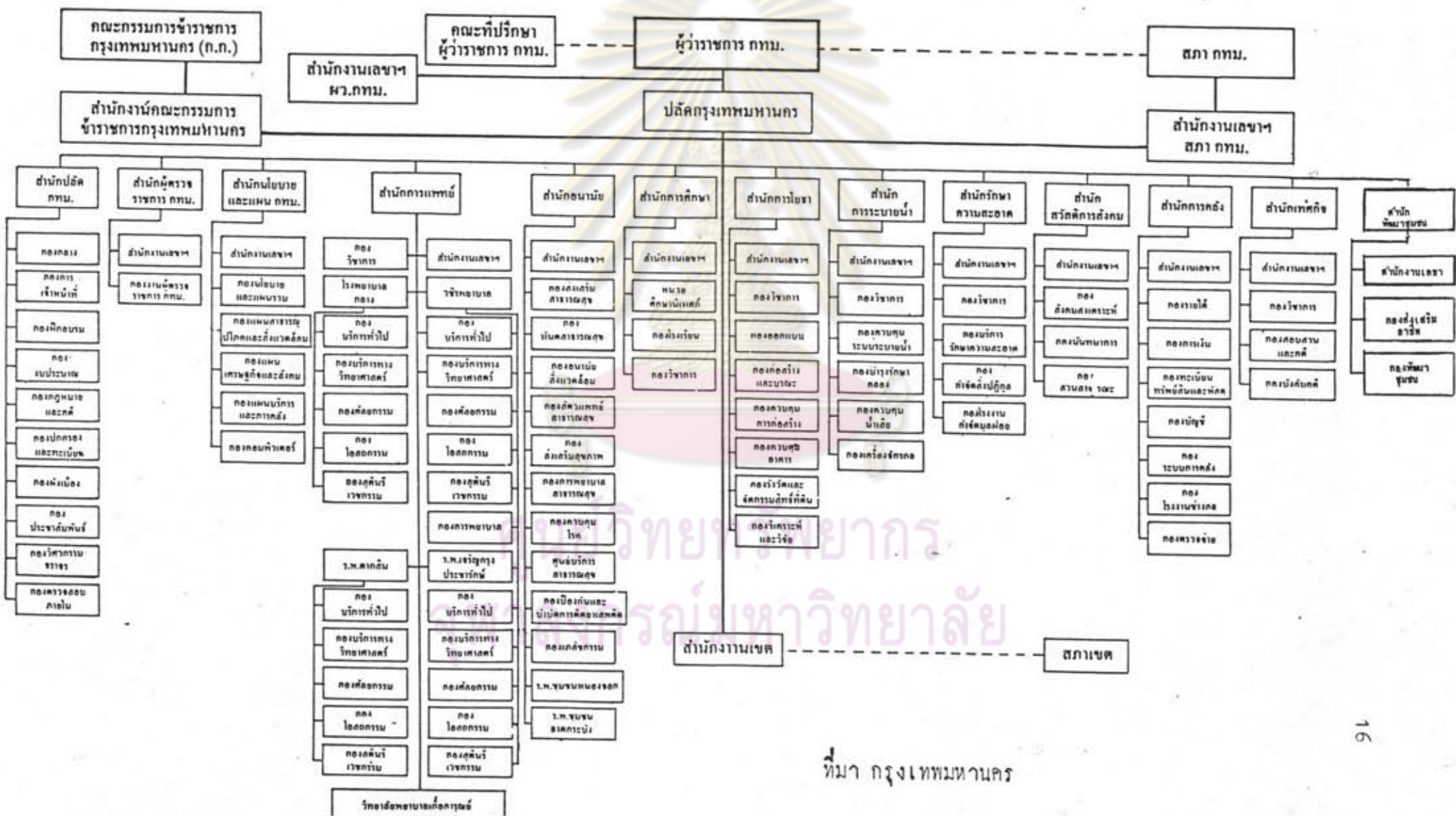
ตามแผนภูมิส่วนราชการของกรุงเทพมหานคร (แผนภูมิที่ 1)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 1

แผนภูมิส่วนราชการของกรุงเทพมหานคร

2. การเคหะแห่งชาติ

การเคหะแห่งชาติมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาบ้านใต้สะพาน โดยมีหน้าที่จัดทำโครงการรองรับการรื้อย้ายชุมชนใต้สะพานตามมติคณะรัฐมนตรีในการประชุม เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2536 ที่กล่าวมาแล้ว

ซึ่งรายละเอียดของการเคหะแห่งชาติมีดังนี้

2.1 ความเป็นมาของการเคหะแห่งชาติ

เมื่อปี พ.ศ. 2483 รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาที่อยู่อาศัยในประเทศไทย เพราะในขณะนั้นปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยของประชาชนทั่วไปที่อพยพจากชนบทเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครมีจำนวนมากขึ้น และมีแนวโน้มว่าจะเป็นปัญหาสำคัญสำหรับอนาคต และเป็นปัญหาที่รัฐบาลต้องวางแผนหาแนวทางแก้ไขปัญหาในระยะเริ่มต้น

ดังนั้น ในปีนี้เองรัฐบาลจึงได้ตั้ง "กองเคหะสถานสงเคราะห์" สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย เพื่อสร้างบ้านให้สมาชิกนิคมสร้างตนเองในชนบท ต่อมาได้หันมาสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับประชาชนที่ราชวิถี-รางน้ำชั้นเป็นแห่งแรกเมื่อ พ.ศ. 2493 และสร้างอาคารสงเคราะห์เพิ่มขึ้นที่ถนนสวรรคโลก และโครงการเคหะชุมชนดินแดงห้วยขวาง ในระยะเวลาต่อมา

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2494 ได้มีการจัดตั้ง "สำนักงานอาคารสงเคราะห์" สังกัดกระทรวงมหาดไทย เพื่อสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับประชาชนผู้มีรายได้น้อยเช่าอยู่อาศัย

ในปี พ.ศ. 2496 ได้มีการจัดตั้ง "ธนาคารอาคารสงเคราะห์" เป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงการคลัง เพื่อส่งเสริมและเพิ่มปริมาณอาคารสงเคราะห์ให้แก่ประชาชนโดยมีบทบาทสำคัญในด้านการเงินเพื่อที่อยู่อาศัยสำหรับประชาชน ให้มีโอกาเป็นเจ้าของบ้านพร้อมที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย ให้การส่งเสริมการดำเนินการสร้างที่อยู่อาศัยทั้งในภาครัฐและเอกชน

นอกจากการสร้างที่อยู่อาศัย ในลักษณะของอาคาร
สงเคราะห์แล้ว การปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับประชาชนที่มีที่อยู่อาศัยอยู่แล้วแต่
อยู่ในลักษณะของชุมชนแออัด ให้เป็นที่อยู่อาศัยที่ถูกต้องลักษณะ รัฐบาลจึงได้จัดตั้ง
"สำนักงานปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด" ขึ้น สังกัดเทศบาลนครกรุงเทพในขณะนั้น
เพื่อป้องกัน รักษา บูรณะฟื้นฟูและรื้อร้างอาคารที่เสื่อมโทรมผุพัง ให้อยู่ในสภาพที่
น่าอยู่อาศัย

2.2 การสถาปนาการเคหะแห่งชาติ

รัฐบาลได้จัดตั้งการเคหะแห่งชาติขึ้นตามประกาศของคณะ
ปฏิวัติฉบับที่ 316 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญตาม
ประกาศคณะปฏิวัติตอนหนึ่งว่า

"ปัจจุบันประชาชนผู้มีรายได้น้อย และรายได้ปานกลาง
จำนวนมากยังขาดแคลนที่อยู่อาศัย และแม้ว่าจะมีหน่วยงานของทางราชการ
องค์การของรัฐบาลและเอกชนหลายแห่ง ได้มีการช่วยเหลือให้มีอาคารที่อยู่อาศัย
เพิ่มมากขึ้นอยู่แล้วก็ตาม แต่การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปในลักษณะ เอกเทศ
ขาดการร่วมมือและประสานงานกันอย่างจริงจัง จึงทำให้นโยบายของรัฐในอันที่
จะช่วยเหลือประชาชนให้มีที่อยู่อาศัย ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ฉะนั้นเพื่อเร่งรัด
การปฏิบัติงานตามนโยบายดังกล่าวให้สัมฤทธิ์ผลโดยเร็ว สมควรจัดระบบเกี่ยว
กับการจัดให้มีอาคารสงเคราะห์เสียใหม่ โดยรวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเคหะหรือ
อาคารสงเคราะห์ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในรูปต่างๆ ให้เป็นหน่วยงานเดียวกัน ซึ่ง
จะเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2516 การเคหะแห่งชาติได้รับ
การสถาปนาขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงมหาดไทยโดยให้
โอนเอากิจการทรัพย์สิน สิทธิ หนี้ และความรับผิดชอบของส่วนราชการ และ
หน่วยงานดังต่อไปนี้ให้การเคหะแห่งชาติ คือ

1. กรมประชาสงเคราะห์ เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกิจการอาคาร
สงเคราะห์

2. สำนักงานอาคารสงเคราะห์ ซึ่งจัดตั้งตามพระราชบัญญัติจัดตั้งธนาคารอาคารสงเคราะห์ พ.ศ. 2485

3. ธนาคารอาคารสงเคราะห์ เฉพาะที่เกี่ยวกับธุรกิจตาม มาตรา 27(1) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติธนาคารอาคารสงเคราะห์ พ.ศ. 2496 และในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน สิทธิ อาคาร และหนี้ให้ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ตกกลางกัน

4. สำนักงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม ซึ่งสังกัดเทศบาล นครหลวงในขณะนั้น เฉพาะที่เกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน และการปรับปรุงแหล่ง เสื่อมโทรม

2.3 วัตถุประสงค์ของการเคหะแห่งชาติ สามารถสรุปได้ดังนี้

2.3.1 จัดให้มีเคหะเพื่อประชาชนเช่า เช่าซื้อหรือซื้อ

2.3.2 ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประชาชน ผู้ ประสงค์จะมีเคหะของตนเอง หรือแก่บุคคลผู้ประสงค์จะจัดให้มีเคหะของตนเอง หรือแก่บุคคลผู้ประสงค์จะจัดให้มีเคหะขึ้นเพื่อให้ประชาชนเช่า เช่าซื้อ หรือซื้อ

2.3.3 ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับ การก่อสร้างอาคารหรือ จัดหาที่ดิน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 ส่วนงานในการเคหะแห่งชาติที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับบ้าน ใต้สะพาน

ส่วนงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดทำโครงการรองรับ ชุมชนใต้สะพานโดยตรงได้แก่ ฝ่ายปรับปรุงชุมชนแออัด ซึ่งประกอบด้วย

- กองแผนงานและประสานงาน ซึ่งจะทำหน้าที่วางแผนจัดทำโครงการ ประสานงานด้านนโยบาย และจัดทำ-เบิกจ่ายงบประมาณ

- กองส่งเสริมความมั่นคงการอยู่อาศัย ทำหน้าที่ดูแล จัด การชุมชนซึ่งได้จัดสร้างขึ้นแล้ว

- กองพัฒนาชุมชนแออัด   ทำหน้าที่พัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ
และสังคม จัดหาอาชีพที่เกี่ยวกับชุมชนแออัด
- กองปรับปรุงกายภาพ   ทำหน้าที่ออกแบบปรับปรุงชุมชน
วางผัง ประมูล และก่อสร้าง

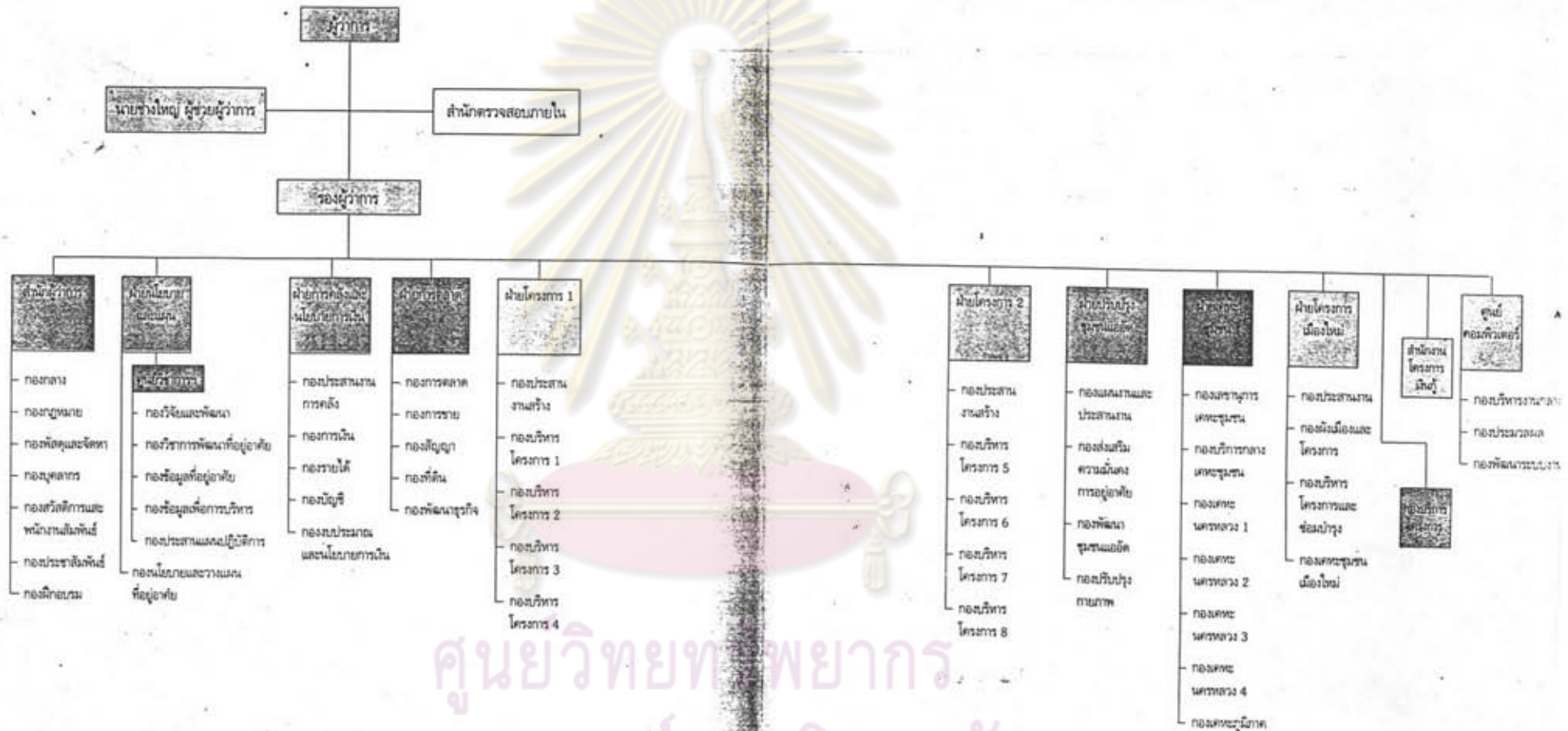
ตามแผนภูมิการแบ่งส่วนงานของการเคหะแห่งชาติ

(แผนภูมิที่ 2)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิการแบ่งส่วนงานการเคหะแห่งชาติ

ศูนย์วิทยพัฒนาการเคหะแห่งชาติ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา การเคหะแห่งชาติ

3. คณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

คณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานคร เกี่ยวข้องกับ ปัญหาบ้านใต้สะพาน โดยเป็นผู้จัดทำ และเสนอแนวทางการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลและแผนปฏิบัติการระยะเร่งด่วน โดยเสนอให้มีการจัดทำ โครงการโยกย้ายและจัดหาที่อยู่ใหม่ให้ผู้บุกรุกที่อาศัยอยู่ใต้สะพานให้คณะรัฐมนตรี พิจารณา ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการของแนวทางฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครของคณะกรรมการฟื้นฟูดังกล่าว

โดยมีรายละเอียดของคณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานคร ดังนี้

3.1 ความเป็นมาและวัตถุประสงค์

นายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลขึ้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2536 ขึ้นตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 10/2536 และ 32/2536 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว

3.2 โครงสร้างของคณะกรรมการ

คณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลประกอบด้วยกรรมการจำนวน 17 ท่านดังนี้

- (1) นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ
- (2) รองนายกรัฐมนตรี 3 ท่านเป็นรองประธานกรรมการ
- (3) รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นกรรมการ
- (4) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นกรรมการ
- (5) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เป็นกรรมการ
- (6) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ

- (7) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ
- (8) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ
สิ่งแวดล้อม เป็นกรรมการ
- (9) ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ
- (10) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นกรรมการ
- (11) เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม
แห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขานุการ
- (12) รองปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ
- (13) ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร
เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- (14) ผู้ช่วยเลขาธิการ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

3.3 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ

- (1) เสนอนโยบายและแผนพัฒนากรุงเทพมหานครและ
ปริมณฑลต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา
- (2) อนุมัติแผนงาน โครงการ วงเงินลงทุน รวมทั้ง
พิจารณากำหนดโครงการที่จะใช้เงินกู้ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และการ
เข้าร่วมลงทุนของภาคเอกชนเพื่อดำเนินการตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร และ
ปริมณฑล
- (3) พิจารณาปรับหรือแก้ไขแผนงานและโครงการของ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับการพัฒนากรุงเทพมหานคร และปริมณฑลได้
ตามความจำเป็น
- (4) เฝ้าระวังการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็น
ไปตามนโยบายและแผนพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑล
- (5) ติดตามประเมินผลความก้าวหน้า และดำเนินการ

ประชาสัมพันธ์การพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑล

(6) มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะทำงาน เฉพาะกิจ เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการได้ตามความจำเป็น

(7) มีอำนาจขอยืมตัวบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ เครื่องมือ เครื่องจักรกล รวมตลอดทั้งการขอใช้สิ่งหาปริมาณของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่นและรัฐวิสาหกิจ เพื่อช่วยการปฏิบัติงานของคณะกรรมการได้ตามความจำเป็น

(8) ปฏิบัติงานหรือดำเนินการอื่นใดตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

โดยให้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูและบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และให้มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

(2) มีอำนาจเชิญบุคคลของหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจให้มาชี้แจงหรือส่งข้อมูลสถิติต่างๆ ตลอดจนขอความร่วมมือในการขอบุคลากรใช้วัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ตามความจำเป็น

(3) ปฏิบัติงานหรือดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการหรือประธานกรรมการมอบหมาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การปรับปรุงชุมชนแออัดที่ผ่านมาในอดีต

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงการปรับปรุงชุมชนแออัดที่ผ่านมาในอดีต โดยยึดแนวทางของการเคหะแห่งชาติเป็นหลัก เนื่องจากการเคหะแห่งชาติเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในการปรับปรุงชุมชนแออัดและได้ดำเนินงานมาเป็นเวลาถึง 12 ปีแล้วนับตั้งแต่ปี 2521 เป็นต้นมา

โดยได้ศึกษาถึงเหตุผล, หลักการและวิธีการในการดำเนินการปรับปรุงชุมชนแออัด เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงการแก้ไขปัญหาบ้านใต้สะพานซึ่งเป็นชุมชนแออัดประเภทหนึ่งเช่นกัน

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. นิยามชุมชนแออัดของการเคหะ

"ชุมชนแออัด" หมายความว่า บริเวณพื้นที่ที่มีสภาพไม่ถูกสุขลักษณะมีน้ำขัง อับชื้นหรือสกปรก มีอาคารและผู้อยู่อาศัยอยู่อย่างแออัด อันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย หรือเป็นแหล่งที่อาจก่อให้เกิดการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้ จำนวนอาคารที่อยู่อาศัยในชุมชน อย่างน้อยต้องไม่ต่ำกว่า 30 หลังคาเรือนต่อพื้นที่หนึ่งไร่ ไม่ว่าจะอยู่ในบริเวณที่ดินของเจ้าของที่ดินรายเดียวกันหรือไม่ก็ตาม

2. สาเหตุมูลฐานของชุมชนแออัด

2.1 มูลเหตุมูลฐานของชุมชนแออัดนั้น ประกอบด้วยภาวะสำคัญ 4 ประการด้วยกัน กล่าวคือ

2.1.1 ความจำเป็นในการอยู่อาศัยที่ปัจจุบันพื้นฐานของการดำรงชีวิตจำเป็นต้องมีที่อยู่อาศัย

2.1.2 รายได้ของประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ ไม่อยู่ในภาวะที่จะหาที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองได้ในสภาพที่เหมาะสม

2.1.3 บริการจากรัฐฯ ในด้านการให้ความช่วยเหลือ และสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ที่ไม่สามารถสนองต่อจำนวนประชากรได้อย่างเพียงพอ

2.1.4 อัตราส่วนของประชากรต่อพื้นที่ ที่เพิ่มมากขึ้น จนเกิดความแออัดและมีผลตรงต่อการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม กล่าวโดยสรุปก็คือมนุษย์จำเป็นต้องมีที่อยู่ แต่เมื่อไม่มีรายได้พอที่จะอยู่อย่างมีมาตรฐานก็จำเป็นต้องหาที่อยู่อาศัยพอให้อยู่รอดไปได้ และในบางชุมชนที่เคยมีสภาพดีก็กลับเสื่อมโทรมลงเนื่องจากขาดบริการที่เพียงพอจากรัฐฯ และเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น แต่เนื้อที่ในการอยู่อาศัยไม่เพิ่มตาม ก็เกิดความแออัดและสภาพแวดล้อมเลวร้ายตามมา

2.2 สาเหตุของการเกิดชุมชนแออัด

จากมูลเหตุพื้นฐานในข้อ 2.1 เราสามารถจำแนกถึงสาเหตุแห่งการเกิดชุมชนแออัดได้ดังนี้

2.2.1 การเพิ่มของประชากร ซึ่งเกิดจากการเกิดใหม่ (Population Growth) ปัจจุบันมีอัตราการเพิ่มขึ้นในช่วงระหว่าง 1.5%-2.5%
- สาเหตุนี้จะเกิดขึ้นและจำกัดได้ โดยมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับความสำเร็จในการวางแผนครอบครัว

2.2.2 การเพิ่มของประชากรจากการอพยพเข้าสู่เมืองศูนย์กลาง (Migration to the Central) ไม่สามารถหาตัวเลขของการอพยพที่แน่นอนได้ เนื่องจากในความจริงแล้ว ชาวชนบทที่อพยพเข้าเมืองมักไม่แจ้งการย้ายของตนให้เจ้าหน้าที่ปกครองทราบ แต่ผลที่พบเห็นอยู่ชัดว่า มีการอพยพในอัตราที่สูงมาก ทั้งในด้านการอพยพชั่วคราว เฉพาะในฤดูแล้งและการอพยพถาวร
- สาเหตุนี้เกิดขึ้นและแก้ไขได้โดยเกี่ยวพันโดยตรงกับความสำเร็จของแผนพัฒนาเมืองหลัก

2.2.3 ความมั่งง่ายและการละเลยของเจ้าของที่ดิน (Ignorance of Landlord) ซึ่งมักจะพบเสมอทั้งในที่ดินในความครอบครองของรัฐและเอกชน ในลักษณะของการปล่อยปละละเลยให้เกิดชุมชนแออัดขึ้นทีละน้อย จนในที่สุดก็พ้นจากสภาพความยุ่งยาก (Trobble) เข้าสู่สภาวะปัญหา (Poblem) ซึ่งมักจะแก้ไขได้โดยยาก

- สาเหตุและแนวทางแก้ไขขึ้นอยู่กับความสำเร็จของการ\จัดให้มีกฎหมายว่าด้วยแหล่งเสื่อมโทรม ซึ่งอาจมีการกำหนดให้เวนคืนที่ดินที่ปล่อยปละละเลย เช่นนี้

2.3 การดำรงอยู่ของชุมชนแออัด

2.3.1 แหล่งงานและแรงงาน (Employment) ชาวชุมชนแออัดส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อยซึ่งจะดำรงอยู่ได้ด้วยการขายแรงงาน หรือทำงานที่ไม่มีค่าตอบแทนเพียงพอจะยกระดับตนเองได้ ประกอบกับในเมืองใหญ่เป็นแหล่งงานที่มีความต้องการแรงงานมาก จึงนับเป็นการเอื้อซึ่งกันและกัน และเอื้อต่อการดำรงอยู่ของชุมชนแออัดด้วย

2.3.2 การรวมกลุ่ม (grouping) เมื่อมีการอยู่ร่วมกันย่อมเกิดการรวมกลุ่มขึ้นในลักษณะต่าง ๆ ทั้งกลุ่มถาวร (Permanant Group) และกลุ่มชั่วคราว (Temporary Group) กลุ่มนี้จะเป็นพลังในการต่อรองกับการรื้อล้างหรือขับไล่ จนในบางครั้งมีลักษณะใกล้เคียงหรือเหมือนกับการใช้กฎหมายเพื่อพิทักษ์กลุ่มของตนจากกฎหมาย

2.3.3 ขีดจำกัดในการพัฒนาตนเอง (Limitation of Self-development) ชาวชุมชนแออัดถูกบีบคั้นทั้งจากสิ่งแวดล้อมและภาวะการไร้ความมั่นคงในการอยู่อาศัย รวมทั้งรายได้และพื้นความรู้และราคาที่ดินและที่อยู่อาศัยในตัวเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเป็นสิ่งที่ยากเย็นยิ่งที่จะพัฒนาตัวเองและชุมชนของตนได้โดยลำพัง ทำให้ชุมชนที่อาจจะพอมีมาตรฐานต้องทรุดโทรมลงและชุมชนที่ทรุดโทรมแล้วก้าวเข้าสู่สภาพที่เลวร้ายมากขึ้น ทั้งยังไม่สามารถจะขยับขยายออกไปจากเดิมอีกด้วย

2.3.4 ขีดจำกัดของการพัฒนาโดยรัฐ (Limitation of State development) แม้ว่ารัฐจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนา แต่ก็ยังมีปัญหาในด้านการงบประมาณและนโยบายในการปรับปรุงชุมชนแออัด ซึ่งตามความจริงแล้วยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนา และนอกจากนั้นยังมีปัญหาบ้างเกี่ยวกับการประสานงานในแต่ละหน่วยงานของรัฐซึ่งจำเป็นต้องทำงานร่วมกัน แต่ก็สามารถแก้ไขได้โดยการตั้งคณะทำงานร่วมกัน ปัญหาสำคัญของประเด็นในข้อนี้ก็ คือ ความสามารถของรัฐในการพัฒนา เมื่อเทียบกับจำนวนชุมชนแออัดที่มีอยู่และที่อาจจะเกิดขึ้นนั้น เป็นไปในอัตราส่วนที่ไม่ดีพอ

3. เหตุผลของการปรับปรุงชุมชนแออัด

การปรับปรุงชุมชนแออัด คือ การยกระดับมาตรฐานของสภาพการอยู่อาศัยในด้านสิ่งแวดล้อม ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ระบบการดำรงชีวิต ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้โดยเหตุผลที่เด่นชัดว่า ชุมชนแออัดที่ได้รับการยกระดับมาตรฐานการดำรงชีพในทุกทางอย่างเหมาะสมนั้น จะทำให้สภาพความเป็นชุมชนแออัดหมดไป ซึ่งก็หมายถึงว่าจะสามารถเพิ่มพูนปริมาณที่อยู่อาศัย (Housing Stock) ขึ้นได้ โดยใช้เงินลงทุนที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับการสร้างใหม่ และหากจะมองลึกลงไปถึงอนาคตแล้ว การแก้ไขสภาพชุมชนให้ดีขึ้น ย่อมหมายถึงการระงับปัญหาความขาดแคลนที่อยู่อาศัยในอนาคต อันเป็นการระงับและแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยในระยะยาวอีกด้วย นอกจากนี้ จากการเข้าสัมผัสชุมชนอย่างใกล้ชิด การเคหะแห่งชาติพบว่า มีชุมชนที่ตกอยู่ภายใต้ภาวะความกดดัน ทั้งทางด้านสภาพการอยู่อาศัย และสภาพการครอบครองที่ขาดความมั่นคงอย่างที่สุด ดังนั้นจึงมีการศึกษาลักษณะของการปรับปรุงชุมชนแออัดอย่างถี่ถ้วน และได้ผลสรุปออกมาว่า การปรับปรุงชุมชนแออัดจักต้องประกอบด้วยความร่วมมือของชุมชน และการพัฒนาบุคคลควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อความมั่นใจว่าชุมชนที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว จะอยู่ในสภาพที่สามารถดูแลตัวเองได้อย่างดีตลอดไป

4. การปรับปรุงชุมชนแออัดในกทม.

การเคหะแห่งชาติ ได้เริ่มดำเนินการในการปรับปรุงชุมชนแออัดอย่างจริงจัง เมื่อคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้การเคหะแห่งชาติดำเนินการปรับปรุงชุมชนแออัดเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2520 และต่อมาในวันที่ 1 เมษายน 2520 การเคหะแห่งชาติได้จัดตั้งสำนักงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมขึ้น ในปัจจุบันนี้เป็นฝ่ายปรับปรุงชุมชน โดยมีหน้าที่ในการดำเนินการปรับปรุงชุมชนแออัดตามนโยบายที่อยู่อาศัยและนโยบายหลักของการเคหะแห่งชาติ ทั้งในกรุงเทพมหานคร โดยมีแผนนโยบายการปรับปรุงชุมชนแออัดที่ยึดถือเพื่อการวางแผน และแนวทางการปฏิบัติการดังนี้

- 4.1 ปรับปรุงชุมชนแออัดให้เป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในอนาคต
- 4.2 การปรับปรุงทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้การสนับสนุน
- 4.3 ปรับปรุงทางด้านเศรษฐกิจสังคมเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนให้ดีขึ้น
- 4.4 ปรับปรุงด้านการครอบครองที่ดินเพื่อให้ความมั่นคงกับผู้อยู่อาศัย
- 4.5 เป็นแกนกลางในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและประชาชนในการปรับปรุงเอกชน

5. หลักการดำเนินการปรับปรุงชุมชนแออัด

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งการปรับปรุงชุมชนแออัด และสนองต่อความจริงในสภาพที่สำรวจพบ การเคหะแห่งชาติจึงได้กำหนดหลักการในการปรับปรุงชุมชนแออัดเป็น 3 ประการคือ

5.1 การปรับปรุงทางกายภาพ

การดำเนินการด้านกายภาพ ได้แก่ การปรับปรุงทางด้านสาธารณูปโภคเช่น ทางเท้า ทางระบายน้ำ ไฟฟ้า ประปา การกำจัดขยะมูลฝอย การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชน และการป้องกันอัคคีภัย โดยรัฐจะเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณทั้งหมด ให้แก่การเคหะแห่งชาติ ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับความต้องการและจำเป็นของผู้อาศัย

5.2 การปรับปรุงด้านเศรษฐกิจ-สังคม

การดำเนินการด้านเศรษฐกิจ-สังคม เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อทำหน้าที่แทนผู้อยู่อาศัยในชุมชน ในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน และเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชน โดยวิถีทางแห่งประชาธิปไตยโครงการทางด้านเศรษฐกิจสังคมอื่นๆ เช่น การฝึกอาชีพ การพัฒนาชุมชน โครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ การให้ทุนในการประกอบธุรกิจขนาดย่อม เป็นต้น โดยการเคหะแห่งชาติจะร่วมกับกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน ดำเนินโครงการด้านนี้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

5.3 การปรับปรุงด้านการครอบครองที่ดิน

การดำเนินการด้านความมั่นคงในการครอบครองที่ดินการปรับปรุงในด้านนี้จะใช้วิธีการดังนี้

- ก. ขอความร่วมมือเจ้าของที่ดินทำสัญญาให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่การเคหะแห่งชาติเข้าไปปรับปรุงได้อยู่อาศัยต่อไปอย่างน้อย 5 ปี
- ข. ขอซื้อ ขอเช่า ตลอดจนการเวนคืนที่ดิน
- ค. แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่การเคหะแห่งชาติ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะปรับปรุงชุมชนแออัดให้กับความมั่นคงในชุมชนแออัดนั้น
- ง. ให้กฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องเช่น พรบ.ควบคุมอาคาร, พรบ.การเคหะแห่งชาติ, ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร รวมถึงกฎหมายอื่นที่จะออกตามมา เช่น พรบ.ปรับปรุงชุมชนแออัดด้วย

6. วิธีการดำเนินงาน

ในการปรับปรุงชุมชนแออัดให้บรรลุตามหลักการ และเป้าหมายดังกล่าว การเคหะแห่งชาติมีแนวทางในการดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสมกับความเดือดร้อนของชุมชน ดังนี้

6.1 โครงการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ซึ่งเน้นการสร้างความมั่นคงในสิทธิการอยู่อาศัย การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย เจ้าของที่ดินภาครัฐและเอกชน นั้นมีวิธีการดำเนินการดังนี้

6.1.1 การย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ใหม่ (Slum Relocation) เป็นการย้ายชุมชนแออัดออกจากพื้นที่เดิมไปอยู่ในที่ดินผืนใหม่ โดยการเคหะฯ เป็นตัวกลางในการพัฒนาที่อยู่ใหม่ให้ผู้อยู่อาศัยได้ซื้อที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์หรือได้เช่าระยะยาว ทั้งนี้เจ้าของที่ดินที่ได้ประโยชน์จากที่ดินเดิมนั้น จำต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อภาระด้วย และการเคหะฯ จะแบ่งแปลงพัฒนาที่ดินทางด้านสาธารณูปโภค ด้านเศรษฐกิจและสังคม และให้ผู้อยู่อาศัยผ่อนชำระค่าที่ดินและค่าพัฒนาที่ดิน ให้แก่การเคหะฯ หรือสถาบันการเงินต่อไป

6.1.2 การประสานประโยชน์ทางที่ดิน (Land Sharing) เป็นการแบ่งปันที่ดินกันระหว่างเจ้าของที่ดินกับผู้อยู่อาศัย โดยการเคหะฯ จะเข้าไปเป็นตัวกลางเจรจาต่อรองกับเจ้าของที่ดินให้แบ่งที่ดินบางส่วนของชุมชนขายให้กับผู้อยู่อาศัยในราคาถูกหรือให้เช่าระยะยาวเพื่อเจ้าของที่ดิน จะได้ใช้ที่ดินส่วนที่ต้องการไปทำประโยชน์ได้ จากนั้นการเคหะฯ จะนำที่ดินมาจัดผัง แบ่งแปลงให้ผู้อยู่อาศัยได้เป็นกรรมสิทธิ์ หรือเช่าในระยะยาว ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัย พัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม และให้ผู้อยู่อาศัยผ่อนชำระค่าที่ดินกับการเคหะฯ หรือสถาบันการเงินที่สนับสนุนโครงการต่อไป

6.1.3 การบูรณะที่ดินทั้งบริเวณ (Land Readjustment) ในชุมชนที่จะต้องมีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคหลักของรัฐ หรือในชุมชนที่จะต้องมีการจัดการใช้ที่ดินใหม่ การเคหะฯ จะเข้าไปเจรจากับเจ้าของที่ดินและผู้อยู่อาศัย โดยจะประสานกับแผนพัฒนาระบบสาธารณูปโภคของท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคได้บรรลุเป้าหมายในขณะเดียวกัน

เจ้าของที่ดินได้มีโอกาสพัฒนาที่ดินของตนและผู้อยู่อาศัยได้มีที่อยู่อย่างถาวรอีกด้วย ทั้งนี้หลักการนี้จะเป็นไปได้ด้วยการประสานประโยชน์เท่านั้น

6.1.4 การปรับผังและแบ่งแปลงที่ดินในที่ดินเดิม (Slum Reblocking) ในชุมชนที่มีปัญหาการครอบครองที่ดิน หรือต้องการปรับสภาพการใช้ที่ดินของชุมชนใหม่ การเคหะฯจะเข้าไปเป็นตัวกลาง เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน โดยการซื้อจากเจ้าของที่ดิน หรือเช่าระยะยาว จากนั้นก็จะเข้าไปทำการแบ่งแปลงที่ดิน และให้กรรมสิทธิ์ผู้อยู่อาศัยได้ครอบครองที่ดิน โดยถือหลักใครจะตรงไหนก็อยู่ตรงนั้น หรือขยับขยายเพียงบางส่วนเมื่อจำเป็นจริง ๆ เพื่อให้เกิดความเดือดร้อนน้อยที่สุด และทำการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ดีขึ้น ตลอดจนช่วยเหลือแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบ ปรับปรุงที่อยู่อาศัยรวมทั้งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคม และให้ผู้อยู่อาศัยผ่อนชำระค่าที่ดิน กับการเคหะฯ หรือสถาบันการเงินที่สนับสนุนโครงการต่อไป

สำหรับการคัดเลือกชุมชนที่จะนำมาจัดทำเป็นโครงการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่นั้นมีหลักเกณฑ์ดังนี้

ก. เป็นชุมชนที่ประสบความเดือดร้อน เช่น ถูกไฟไหม้ กำลังถูกย้ายออกหรือถูกไล่ที่ ไล่รั้ว ถูกเวนคืน หรือเป็นชุมชนบุงรูก โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการอยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวเป็นเวลานานพอสมควรด้วย

ข. พิจารณาการมีส่วนร่วมของเจ้าของที่ดิน ในการปรับปรุงให้เกิดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย โดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ

- กรณีที่ดินของราชการหรือกึ่งราชการ หน่วยงานนั้นต้องจัดหาที่ดินผืนใหม่เพื่อรองรับผู้อยู่อาศัย หรือจัดงบประมาณในการจัดซื้อที่ดินให้การเคหะฯ ดำเนินการ

- กรณีที่ดินของเอกชน เจ้าของที่ดินควรจะต้องมีส่วนรับภาระในการปรับปรุงโดยยอมเสียผลประโยชน์บางส่วนอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

: ขายที่ดินให้ในราคาถูกหรือราคาประเมิน

: จ่ายค่าธรรมเนียมเป็นการชดเชย

: ยินยอมให้มีการเช่าเป็นสัญญาระยะยาว ใน
ราคาที่เป็นธรรม

: จ่ายเงินค่าปรับปรุงที่ดินร่วมกับการเคหะฯ

6.2 โครงการปรับปรุงชุมชนในที่ดินเดิม (Slum Upgrading) เป็นการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการในชุมชนเดิม เช่น การปรับปรุงระบบทางเท้า ทางระบายน้ำ การกำจัดขยะ การป้องกันอัคคีภัย ประสานงานให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคม พร้อมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับการก่อสร้างและการปรับปรุงที่อยู่อาศัยในชุมชนด้วย ชุมชนที่จะนำมาจัดทำเป็นโครงการปรับปรุงชุมชนในที่ดินเดิม จะมีหลักเกณฑ์ดังนี้คือ

6.2.1 ชุมชนไม่มีสภาพเป็นชุมชนบุกรุก คือ มีสัญญาเช่ากับเจ้าของที่ดิน และเจ้าของที่ดินยินยอมให้ทำการปรับปรุง โดยสภาพการใช้ที่ดินไม่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปใช้ประโยชน์อื่น เช่น เป็นศูนย์การค้าหรือถูกเวนคืน เพื่อสร้างสาธารณูปการเป็นต้น

6.2.2 ขนาดและอายุชุมชน ต้องเป็นชุมชนที่มีขนาดเกิน 30 หลังคาเรือน และมีอายุชุมชนเกิน 10 ปีขึ้นไป

6.2.3 ชุมชนมีสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมกล่าวคือ สภาพทางเท้าในชุมชนทรุดโทรมเกิน 50% ขึ้นไป ไม่มีทางระบายน้ำในชุมชน หรือมีเพียงบางส่วน มีน้ำขังไม่มีระบบการกำจัดขยะในชุมชน

6.2.4 ในชุมชนไม่มีมิเตอร์ไฟฟ้า หรือประปา เป็นของตนเอง หรือมีไม่ถึง 40% ของทั้งชุมชน

7. ผลการดำเนินงาน

การเคหะแห่งชาติได้รับมติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อปี 2521 เป็นต้นมาให้รับผิดชอบในการปรับปรุงชุมชนแออัดใน 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงในที่ดินเดิม โดยเป็นการปรับปรุงด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต การปรับปรุงด้านเศรษฐกิจและสังคม และการจัดหาที่อยู่ใหม่โดยการ

ย้ายประชาชนจากที่ดินเดิมไปอยู่ที่ใหม่ หรือส่วนหนึ่งที่ดินเดิมและจัดสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่จำเป็นเหมาะสมให้ และเน้นความมั่นคงในสิทธิการอยู่อาศัย

ผลการปรับปรุงชุมชนแออัดในที่ดินเดิมนั้น ทำให้ประชาชนที่อยู่ อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดได้อาศัยอยู่ในที่ดินเดิม โดยมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ได้รับการปรับปรุงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งมีทางเท้า ทางระบายน้ำ การกำจัดขยะที่เหมาะสมในส่วนของครอบครัวและส่วนร่วมของชุมชนให้ดีขึ้น เช่น ชุมชนวัดไผ่ตัน โครงการวัดใหญ่ศรีสุพรรณ เป็นต้น

สำหรับผลการจัดทำโครงการจัดหาที่อยู่ใหม่นั้น ได้ร่วมกับปัญหา ที่อยู่อาศัยของผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในที่อยู่อาศัยในลักษณะต่าง ๆ เช่น ถูกไฟไหม้ ไล่ที่ ไล่รื้อ ถูกเวนคืน เป็นต้น ให้มีที่อยู่อาศัยใหม่ และมีการสิทธิ ในที่ดิน โดยการย้ายประชาชนในชุมชนแออัดจากที่ดินเดิมไปยังบริเวณที่ดินใหม่ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของที่ดินเดิม โดยการประสานประโยชน์จากเจ้าของที่ดิน และผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมรับภาระในการจัดสร้างที่อยู่อาศัยด้วย เช่น โครงการวัดลาด บัวขาว โครงการคลองเตย เป็นต้น

8. ตัวอย่างการปรับปรุงชุมชนแออัด

8.1 โครงการชอยส์น้ำเงิน (Slum Reblocking)

การเคหะแห่งชาติได้ใช้ระบบวิธีจัดผังที่อยู่ใหม่ (Reblocking) เพื่อแก้ปัญหาชุมชนชอยส์น้ำเงิน เขตดุสิต ซึ่งอยู่อาศัยในที่ดินที่กำลังถูกบังคับจำหน่าย ซึ่งผู้อยู่อาศัยทั้งหมดต้องถูกไล่รื้อ การเคหะแห่งชาติได้สนับสนุนให้มีการซื้อที่ดินนั้น ในนามของชาวชุมชน และการเคหะแห่งชาติได้เข้าทำการจัดแปลงที่ดินใหม่ ให้เหมาะสมใกล้เคียงกับสภาพเดิม และทำการปรับปรุงด้านกายภาพ สังคม- เศรษฐกิจ เช่นเดียวกับโครงการตามปกติด้วย ผลจากการดำเนินโครงการนั้น ชาวชุมชนจำนวน 63 ครอบครัว ได้อยู่อาศัยในที่เดิม ภายในสภาพแวดล้อมที่ เหมาะสมและได้ครอบครองที่ดินนั้นเป็นของตนเอง โดยการผ่อนชำระกับธนาคาร อาคารสงเคราะห์

8.2 โครงการชออบุญอยู่-บางบัว (Slum Relocation)

ชุมชนชออบุญอยู่ ประกอบด้วยชาวชุมชนประมาณ 118 ครอบครัวซึ่งต้องการที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ในทางราชการ ซึ่งชาวชุมชนจะต้องรื้อย้ายออกไป การเคหะแห่งชาติได้ขอประวิงเวลาในการรื้อย้าย และจัดหาที่ดินบริเวณบางบัว จำนวนกว่า 8 ไร่ และสนับสนุนให้ชาวชุมชน จำนวน 168 ครอบครัว ซึ่งมีความพร้อมได้ทำการร่วมกันซื้อที่ดินนั้น โดยการเคหะแห่งชาติเข้าทำการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัย นับว่าเป็นการดำเนินงานในลักษณะของการย้ายที่อยู่ใหม่

8.3 โครงการวัดลาดบัวขาว (Land Sharing)

เป็นโครงการที่มีสาเหตุมาจาก การที่ชุมชนวัดลาดบัวขาว ได้อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในที่ดินแปลงใหญ่ ขนาดประมาณ 9.2 ไร่ ซึ่งเจ้าของที่ดินประสงค์จะใช้ทำประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และมีการฟ้องรื้อไล่ยึดเข้ามาเป็นเวลานาน ซึ่งทำให้ทั้งเจ้าของที่ดินและชาวชุมชนไม่อาจประสบความสำเร็จของตนเองได้ การเคหะแห่งชาติโดยความร่วมมือของกองทัพภาคที่ 1 ได้เจรจากับเจ้าของที่ดินให้แบ่งที่ดินจำนวน 2 ไร่ จากแปลงใหญ่ เพื่อจัดให้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวชุมชน โดยขายที่ดินส่วนนี้ให้กับชาวชุมชนในราคาถูก และการเคหะฯ ได้เข้าทำการปรับปรุงที่ดินบริเวณ 2 ไร่ นี้ ให้เป็นที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ทำให้ชาวชุมชนวัดลาดบัวขาวจำนวน 63 ครอบครัว ได้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองและเจ้าของที่ดินก็ได้มีโอกาสทำประโยชน์บนเนื้อที่คืนอีกประมาณ 7 ไร่เศษที่เหลือ นับเป็นการดำเนินการในลักษณะการประสานประโยชน์ในที่ดินเดิม

8.4 โครงการคลองเตย

โครงการคลองเตยนับเป็นโครงการพิเศษ ที่มีความเป็นมาและลักษณะเฉพาะตัวที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านชาวชุมชน และการทำเรื่องแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน การเคหะแห่งชาติได้ร่วมเจรจากับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง และได้รับความยินยอมจากการทำเรื่องแห่งประเทศไทยซึ่งจำเป็นต้องใช้ประโยชน์บนเนื้อที่คืนของตนเองและต้องผลักดันให้ชาวชุมชนคลองเตยรื้อย้ายออกไปนั้นให้ การเคหะแห่งชาติทำการปรับปรุงที่ดิน ซึ่งเป็นบึงและว่างเปล่าจำนวนเนื้อที่ประมาณ 70 ไร่ ให้ชาว

ชุมชนคลองเตยซึ่งจะต้องถูกไล่หรือได้อยู่อาศัย โดยมีสัญญาเช่าระยะยาว 20 ปี และการเคหะแห่งชาติได้สำรวจวางแผนและปรับปรุงเนื้อที่ติดดังกล่าว เพื่อจัดเตรียมให้เป็นที่อยู่อาศัยอันเหมาะสมของชาวชุมชนคลองเตยต่อไปอันเป็นตัวอย่างของการปรับปรุงชนิดรวมรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในแบบ Slum Reblocking, Slum Relocation และ Land Sharing

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวนโยบายของรัฐต่อปัญหาบ้านใต้สะพาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงแนวนโยบายของรัฐในระดับประเทศและแนวนโยบายของรัฐที่มีผลกระทบโดยตรงต่อปัญหาบ้านใต้สะพาน ได้แก่

1. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2535
2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)
3. แนวทางการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และแผนปฏิบัติการระยะเร่งด่วน ของคณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2535

คำแถลงดังกล่าวได้กล่าวถึงนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานคร ซึ่งรัฐบาลได้มองถึงปัญหาต่างๆของกรุงเทพมหานคร ซึ่งรวมถึงปัญหาชุมชนแออัดด้วย โดยมีแนวนโยบายและวิธีดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ดังนี้

กรุงเทพมหานครยังคงเป็นฐานเศรษฐกิจ และฐานการจ้างงานหลักที่มีบทบาทสำคัญต่อการผลิตในระบบเศรษฐกิจของประเทศถึงร้อยละ 51 ปัญหาความแออัดต่างๆทั้งในเรื่องการจราจรติดขัด สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ชาดแคลนที่อยู่อาศัย จึงส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจส่วนรวมเป็นจำนวนมาก ซึ่งความเสียหายนี้จะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ตามความรุนแรงของปัญหาความแออัด หากจะปล่อยให้กรุงเทพมหานครยังคงขยายตัวต่อไปโดยไม่มีข้อจำกัด ดังนั้น รัฐบาลจึงมีนโยบายพิเศษที่จะกระจายความเจริญออกสู่ต่างจังหวัดดังกล่าวมาแล้ว เพื่อจะช่วยชะลอการเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานคร โดยจะกำหนดเพดานจำนวนประชากรของกรุงเทพมหานครไว้ที่ 10 ล้านคน เพื่อจะได้สามารถ

วางแผนแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานคร ให้คงความเป็นฐานการผลิต และฐานการจ้างงานที่มีประสิทธิภาพที่สำคัญของประเทศได้ต่อไป รวมตลอดทั้ง เพื่อให้คนในกรุงเทพมหานครมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้ รัฐบาลจะดำเนินการตามแนวทางดังนี้

1. จัดทำแผนแม่บทการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานคร เพื่อแก้ปัญหาหลักทั้งในด้านการจราจร ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัยและชุมชนแออัด โดยจะเน้นการจัดให้มีระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน การก่อสร้างโครงข่ายระบบถนนสายหลัก และสายรองให้เชื่อมโยงเป็นตาราง การก่อสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย การก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย การขยายบริการระบบสาธารณสุขปฐมภูมิ สาธารณูปการ ที่ได้มาตรฐานให้เพียงพอและทั่วถึง ตลอดจนการจัดให้มีสวนสาธารณะเพิ่มเติมในที่ดินของรัฐ
2. จัดให้มีแผนการเงินที่ชัดเจนเพื่อใช้ในการปฏิบัติตามแผนหลักโดยยึดหลักให้มีการแบ่งภาระการลงทุนระหว่างรัฐบาล กรุงเทพมหานคร และประชาชนผู้ใช้บริการอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้โดยจะสนับสนุนให้มีการระดมทุนเพื่อพัฒนากรุงเทพมหานครในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดตั้งกองทุนพัฒนากรุงเทพมหานครในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดตั้งกองทุนพัฒนากรุงเทพมหานคร การออกพันธบัตร เป็นต้น
3. จัดให้มีกลไกการประสานงานที่มีเอกภาพ และมีอำนาจตัดสินใจเพื่อรับผิดชอบในการปฏิบัติตามแผน ตลอดจนประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการลงทุนโครงการต่างๆ
4. เร่งรัดการก่อสร้างโครงการสำคัญเร่งด่วน ที่จะช่วยผ่อนคลายปัญหาจราจรติดขัดให้เกิดขึ้นโดยเร็ว โดยเฉพาะโครงการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน และโครงการโทรทัศน์ 2 ล้านเลขหมาย
5. เร่งรัดแก้ไขปัญหาน้ำเสียและแม่น้ำเจ้าพระยาเน่า โดยผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้จะเร่งรัดให้มีการใช้น้ำมันไร้สารตะกั่วให้ทั่วถึง และตรากฎหมายกำหนดให้รถยนต์ทุกคันต้องติดเครื่องกรองไอเสีย

6. เร่งรัดแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและชุมชนแออัด โดยสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการสร้างที่อยู่อาศัยราคาถูก โดยให้การส่งเสริมการลงทุน เป็นกรณีพิเศษ และจัดเงินอุดหนุนยืมต่ำเพื่อกำหนดเพิ่มมากขึ้น พร้อมกันนี้จะขยาย การจัดบริการระบบสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการในเขตชุมชนแออัดที่ได้มาตรฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

7. พัฒนารุงเทพมหานคร ให้เชื่อมโยงกับพื้นที่เขตเศรษฐกิจใหม่ บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก และภาคกลางตอนบนให้เป็นในลักษณะภาคมหานคร ชั้น โดยกำหนดการพัฒนาโครงข่ายบริการพื้นฐานเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบต่อไป

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ดังกล่าว ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาคนยากจนในเมือง และแนวทางการพัฒนาอาชีพและสภาพแวดล้อมคนยากจนในเมือง ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาคนยากจนในเมือง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

1.1 ปรับปรุงชุมชนแออัดเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยคนยากจนในเมือง โดยการ

1.1.1 ให้มีกฎหมายเป็นการเฉพาะขึ้น เพื่อดูแลชุมชนแออัด และคุ้มครองสิทธิการอยู่อาศัยของชาวชุมชน รวมทั้งยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

1.1.2 ปรับปรุงชุมชนแออัดที่อยู่เดิม และจัดหาที่อยู่ใหม่ ให้แก่ชุมชนที่ถูกไล่รื้อ โดยร่วมลงทุนระหว่างรัฐบาล ท้องถิ่น เจ้าของที่ดิน และการเคหะแห่งชาติ

1.1.3 รัฐให้การอุดหนุนการลงทุนก่อสร้างระบบ สาธารณูปการให้ได้มาตรฐานสูงขึ้น เช่น ระบบถนน ทางเดินเท้า ทางระบายน้ำ และการปรับถมที่ดิน

1.1.4 จัดตั้งองค์กรชุมชนขึ้นเพื่อดูแลชุมชน และจัดให้มีกองทุน สำหรับชาวชุมชนแออัดกู้ยืมความคุ้มกันไปกับการส่งเสริมอาชีพ

1.2 จัดสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย และแรงงานอุตสาหกรรม โดย

1.2.1 จัดสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย ในลักษณะอาคารเช่ามากขึ้น เพื่อสนองความต้องการที่อยู่อาศัยแบบชั่วคราว ตามสภาพสังคมอุตสาหกรรมปัจจุบัน

1.2.2 สนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดสร้างที่อยู่อาศัย สำหรับผู้มีรายได้น้อยให้มากขึ้น โดยพิจารณากำหนดมาตรการให้สิ่งจูงใจในการลงทุน เพื่อให้สามารถสร้างที่อยู่อาศัยราคาถูกลงได้

1.2.3 รัฐควรให้เงินอุดหนุนอย่างพอเพียง ในการจัดสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย เพื่อเป็นการช่วยลดภาระค่าเช่าหรือค่าเช่าซื้อแก่ผู้อยู่อาศัย

1.2.4 ให้เจ้าของโรงงานมีส่วนร่วมลงทุนในการสร้างที่พักสำหรับคนงานให้มากขึ้น เพื่อแบ่งเบาภาระภาครัฐ

1.3 พัฒนาคมนาคมในเมืองให้มีโอกาสทางเศรษฐกิจ ในการประกอบอาชีพที่มั่นคง มีรายได้นั่นนอน สามารถมีส่วนร่วมในการปรับปรุงความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพส่วนตัวขนาดเล็กและการฝึกอบรมระยะสั้นเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน

2. แนวทางการพัฒนาอาชีพและสภาพแวดล้อมคนยากจนในเมือง การแก้ไขปัญหาคมนาคมในเมืองในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 มีแนวทางหลักในการเพิ่มรายได้และความมั่นคงในการประกอบอาชีพ การปรับปรุงและจัดหาที่อยู่อาศัย การยกระดับคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมและการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรพัฒนาชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

2.1 ส่งเสริมการประกอบอาชีพส่วนตัวขนาดเล็ก ในสาขาเศรษฐกิจนอกระบบในเมืองอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยเน้นกลุ่มผู้ค้าหาบเร่ ผู้รับเหมางาน ผู้รับงานช่วง ผู้รับงานไปทำที่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งชุมชนแออัด

2.2 ส่งเสริมการค้าเนื้องานธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กให้เป็นแหล่งการจ้างงานของคนยากจนในเมือง และเป็นองค์ประกอบหนึ่งในกระบวนการผลิตของธุรกิจขนาดใหญ่

2.3 ส่งเสริมการจัดหาและปรับปรุงที่อยู่อาศัยของคนยากจนในเมืองให้มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และการมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น

2.4 ส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรประชาชนในชุมชนแออัดให้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของตนเองมากขึ้น

2.5 ส่งเสริมบทบาทขององค์กรเอกชน ให้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความยากจนในเมืองมากขึ้น

2.6 ส่งเสริมการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ด้อยโอกาสให้มีความรู้ ฝีมือ ทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อเสริมสร้างโอกาสการมีงานทำและยกระดับรายได้ให้สูงขึ้น ตลอดจนให้มีความมั่นคงในการทำงาน ได้รับรายได้ค่าจ้างที่เป็นธรรม รวมทั้งให้มีสภาพการทำงานที่เหมาะสม มีความปลอดภัยและได้รับสวัสดิการอย่างทั่วถึง

2.7 ส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับสวัสดิการสังคม และบริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองและเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศต่อไป

แนวทางการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และแผนปฏิบัติการระยะเร่งด่วน ของคณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

แนวนโยบายของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของบ้านใต้สะพานโดยตรง ได้แก่ "แนวทางการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และแผนปฏิบัติการระยะเร่งด่วน" ของคณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งได้มีการเสนอให้จัดหาที่อยู่ใหม่เพื่อโยกย้ายผู้บุกรุกใต้สะพานออกไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความเป็นมา

นายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งแต่งตั้ง "คณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล" ขึ้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2536 โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ มีหน้าที่หลักในการเสนอแนะนโยบายและแผนพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑล อนุมัติแผนงานโครงการและวงเงินลงทุน รวมทั้งประสานการปฏิบัติและติดตามประเมินผลการพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งคณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในการประชุมครั้งที่ 1/2536 เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2536 ได้พิจารณาจัดทำแนวทางการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลและแผนปฏิบัติการระยะเร่งด่วนขึ้น และมีมติเห็นควรรำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อไป

2. แนวทางการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

หลักการจัดทำแนวทางการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้น คณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้พิจารณาถึงความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลในแผนพัฒนาฉบับที่ 7 และนโยบายของรัฐบาลในการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นหลักและให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาภาวะสิ่งแวดล้อม และช่วยเหลือคนยากจนก่อนเป็นลำดับแรก โดยวางกรอบการพิจารณาจากสภาพปัญหาที่แตกต่างกันของพื้นที่ แล้วกำหนดแนวทางแก้ไขไว้เป็นระยะโดยแบ่งเป็นประเด็นหลักที่ต้องเร่งแก้ไขระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

3. แผนปฏิบัติการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ระยะเร่งด่วนที่เกี่ยวข้องกับบ้านใต้สะพาน

ภายใต้กรอบแนวทางที่วางไว้ข้างต้น จึงได้จัดทำเป็นแผนปฏิบัติการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ระยะเร่งด่วน ที่มีลำดับความสำคัญสูงต่อการแก้ปัญหาภาวะสิ่งแวดล้อมและคนจนในเมือง ซึ่งปัญหามลภาวะสิ่งแวดล้อมและคนจนในเมือง ซึ่งปัญหามลภาวะสิ่งแวดล้อมและคนจนในเมือง ซึ่งปัญหามลภาวะสิ่งแวดล้อมและคนจนในเมือง

อยู่ในแผนงานหลักด้านการจัดระเบียบความเรียบร้อยและฟื้นฟูสภาวะแวดล้อมของเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 โครงการ

จัดหาที่อยู่ใหม่เพื่อโยกย้ายผู้บุกรุกที่อาศัยอยู่ใต้สะพานรวม 75 แห่ง จำนวน 650 ครอบครัว ในกรุงเทพมหานคร โดยจัดแบ่งแปลงที่ดินให้เช่าในราคาถูก พร้อมสาธารณูปโภคที่จำเป็นในที่ดินที่การเคหะแห่งชาติจัดหาไว้แล้ว เช่น บริเวณหนองจอก ลาดกระบัง สุวินทวงศ์ ประมาณค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 160 ล้านบาท

3.2 ความสำคัญของปัญหา

การบุกรุกเข้าอยู่อาศัยที่บ้านใต้สะพาน ก่อให้เกิดปัญหาต่อคุณภาพชีวิต จำเป็นต้องเร่งดำเนินการแก้ไข ในขณะที่ปัญหายังอยู่ในวิสัยที่จะจัดการได้

3.3 แนวทางการดำเนินงาน

- ให้การเคหะแห่งชาติร่วมกับกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดจัดหาที่อยู่ใหม่ และส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่ผู้บุกรุกที่อาศัยอยู่ใต้สะพานในกรุงเทพมหานคร

- ให้สำนักงานประมาณจัดสรรเงินอุดหนุน 160 ล้านบาท ให้การเคหะแห่งชาติเป็นค่าที่ดินและสาธารณูปโภค 147 ล้านบาท และค่าร้อยละ 13 ล้านบาทในปี 2537

- ให้กรุงเทพมหานครควบคุมดูแลมิให้มีการบุกรุกเข้าอยู่อาศัยใต้สะพานอีกอย่างเข้มงวด

4. มติคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2536

ลงมติเห็นชอบในหลักการของแนวทางการฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และแผนปฏิบัติการระยะเร่งด่วน ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และให้คณะกรรมการนโยบายฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพ

มหานครและปริมณฑลรับไป เร่งรัดจัดรูปแบบกลไกการประสานแต่ละด้าน ที่จะ
แปลงแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดทั้งเสนอแนะวิธีการระดมเงิน
ทุนจากแหล่งต่างๆ ให้กับแผนงานที่เสนอให้ชัดเจน เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาตาม
ขั้นตอนต่อไป

ซึ่งขณะนี้โครงการดังกล่าวอยู่ในระหว่างการค้าเนินการของการ
เคหะแห่งชาติซึ่งมีหน้าที่จัดทำโครงการรองรับ และกรุงเทพมหานครซึ่งเป็น
เจ้าของพื้นที่และสำรวจข้อมูล กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการโยกย้ายต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย